

Är ekonomisk tillväxt bra för de fattiga?

En översikt av debatten

Skriven för Globkom (SOU 2001:96)

Jonas Vlachos*

---

* Nationalekonomiska institutionen, Handelshögskolan i Stockholm. Jonas.Vlachos@hhs.se.

Gynnar ekonomisk tillväxt de fattigaste i samma utsträckning som övriga grupper i ett samhälle? I studien ”Growth Is Good for the Poor” hävdar Världsbanksekonomen David Dollar och Aart Kraay att så är fallet. Även om denna slutsats inte är särskilt kontroversiell, så har flera andra resultat i deras uppsats blivit desto mer ifrågasatta. Studien visar nämligen även att internationell handel och andra former av globalisering inte påverkar de fattiga negativt. Däremot sägs ökade offentliga utgifter och höjd inflation både sänka tillväxten och påverka inkomstfördelningen negativt. Om det övergripande målet är att minska fattigdomen är alltså stora offentliga utgifter och hög inflation ”dubbelt dåliga”, då de både sänker tillväxten och omfördelar resurser från de fattiga till de rikare. Givet omfånget och vikten av frågorna som Dollar och Kraay angriper, är det knappast underligt att slutsatserna har utlöst en vitt förgrenad debatt, både inom och utom den akademiska världen.

I denna skrift sammanfattas Dollar och Kraays forskningsresultat. Därefter ställs kritiken som riktats mot studien i relation till annan forskning som behandlar dessa frågor. På så vis framträder förhoppningsvis en klarare bild av vad som är verkligen kontroversiellt och tveksamt med Dollar och Kraays studie. Innan deras studie presenteras kan det dock vara på sin plats med en kort genomgång av de teoretiska kopplingar som brukar tas upp i diskussionen om jämlikhet och tillväxt.

Teoretiska kopplingar

Intressant nog finns det egentligen inga allmänt accepterade teoretiska förklaringar till varför tillväxt *inte* skulle gynna såväl de fattiga som de rika i ett samhälle. Däremot finns det gott om skäl till varför inkomstfördelningen skulle kunna påverka tillväxttakten. En av de förklaringar som oftast anges är att det finns brister i kapitalmarknadernas funktionssätt.¹ Om det är svårt att låna pengar till investeringar kommer fattiga personer att investera mindre än rika, även om avkastningen på de fattigas investeringar är högre. Ett exempel på detta skulle kunna vara utbildning – de fattiga har helt enkelt inte råd att låta barnen gå i skolan även om det på sikt hade varit lönsamt att göra det. En mer jämlik fördelning av ett lands tillgångar skulle då kunna höja investeringstakten och därigenom tillväxten. Denna förklaring kan emellertid även ge en motsatt effekt: om ett land är tillräckligt fattigt krävs en viss ojämlikhet för

---

¹ Se t ex Benabou (1996) eller Aghion och Bolton (1997).

att *någon* överhuvudtaget ska ha råd att sätta av en del av sin inkomst till investeringar.

Att inkomstfördelningen påverkar befolkningens politiska önskemål ligger bakom ett annat förklaringsförsök. Om en stor del av befolkningen är fattig i förhållande till genomsnittet, kommer kraven på omfördelning att bli starkare.² En omfördelning påverkar i sin tur investeringarna och, i förlängningen, också tillväxten negativt. Eftersom varken kopplingen mellan ojämlikhet och omfördelning, eller förhållandet mellan omfördelning och minskade investeringar kunnat beläggas, har dessa teorier kritiserats hårt.³ Mer lovande verkar då förklaringar baserade på social polarisering. I samhällen med stora inkomstklyftor ökar de sociala konflikterna och misstron mellan medborgarna. Detta gör det svårt för olika grupper samarbeta, både politiskt och ekonomiskt, vilket i sin tur gör att tillväxten minskar.⁴

Att påstå att tillväxten inte påverkar inkomstfördelningen är naturligtvis inte samma sak som att påstå att tillväxten är oberoende av inkomstfördelningen. Det är frågan om två olika orsakssamband. Dollar och Kraay undersöker hur tillväxt och inkomstfördelning samvarierar, inte vad som orsakar vad. De har med andra ord inget särskilt att säga om hur en förändring i inkomstfördelningen påverkar tillväxten. Troligtvis är det en sammanblandning av dessa koncept som ligger bakom en del av de kritiska rösterna i debatten.

Dollar och Kraay

Om fattiga människor ska kunna bli rikare krävs antingen ekonomisk tillväxt, eller en omfördelning av resurser från rika till fattiga. Vilken av dessa metoder som varit mest i ropet har varierat under årens lopp, men det är nog rimligt att påstå att fokuseringen under det senaste decenniet legat på ökad tillväxt. På senare tid har dock detta synsätt blivit alltmer ifrågasatt, och kritiska frågor har ställts om ekonomisk tillväxt verkligen gynnar de fattigaste grupperna runt om i världen. Även många som tror att ekonomisk tillväxt kommer de fattiga till del i viss grad, tvivlar på om de fattigaste gynnas i samma utsträckning som övriga klasser i samhället. Tillväxten orsakar i så fall ökade inkomstklyftor. Varför de fattigaste inte skulle gynnas av tillväxten i samma

---

² Se Alesina och Rodrik (1994) samt Persson och Tabellini (1994).

³ Alesina och Perotti (1994).

⁴ Olika varianter på detta tema finns bl a i Knack och Keefer (1995) och Rodrik (1998a).

utsträckning som de rika är en fråga med många möjliga svar, men påståendet är inte på något sätt orimligt.⁵

Att besvara frågan om hur inkomstfördelningen påverkas av ekonomisk tillväxt har länge varit snudd på omöjligt. Data har helt enkelt inte funnits tillgänglig. På senare tid har mycket energi lagts ner på att sammanställa data över inkomstfördelningen, så att jämförelser kan göras mellan länder och över tiden.⁶ Dollar och Kraay baserar sin undersökning på data från 80 länder under de senaste 40 åren. Mer exakt undersöker de hur genomsnittsinkomsten för de fattigaste 20 procenten av invånarna i ett samhälle samvarierar med den genomsnittliga tillväxten. Resultatet de får fram är enkelt och klart: i genomsnitt gynnas de fattiga av ekonomisk tillväxt i samma utsträckning som landet i stort. Om ett lands invånare får en procents högre inkomst i snitt, så får även de fattigaste en inkomstökning på en procent. Inte alltid, inte överallt, men i genomsnitt.

För att nyansera bilden av resultaten, kan det vara intressant att titta på avvikelserna från det generella mönstret. Av totalt 236 observationer fanns det 35 fall då den ekonomiska situationen för de fattiga försämrades, trots att tillväxten generellt var positiv. I 5 fall steg inkomsten för de fattiga när den i allmänhet sjönk. I alla övriga fall gick inkomstförändringarna för de fattiga i samma riktning som förändringarna för landet i stort. Sammantaget ger detta ett ett-till-ett-förhållande mellan den genomsnittliga ekonomiska utvecklingen och utvecklingen för de fattigaste. Resten av artikeln ägnas åt att försöka bena upp vad som förklarar avvikelserna från det genomsnittliga förhållandet. En del av poängen, och problemet, med Dollar och Kraays artikel är att de inte lyckas särskilt bra med detta.

Först och främst ställer de sig frågan om det finns någon skillnad mellan länder som är fattiga och länder som är rika. Tanken är att förhållandet mellan tillväxt och ojämlikhet ser olika ut under olika utvecklingsfaser. För att undersöka detta delar de upp datamaterialet, och gör om undersökningen för rika, respektive fattiga, länder. Ingenting i deras siffror pekar på att sambandet skulle se ut på olika sätt i dessa båda grupper.

---

⁵ Redan Simon Kuznets (1955) påtalade att övergången från jordbrukssamhälle till industrisamhälle medförde ökade inkomstklyftor. Dessa klyftor tenderar enligt Kuznets att minska senare i utvecklingsprocessen. Hypotesen kallas det "inverterade U-sambandet" mellan tillväxt och ojämlikhet.

⁶ Grunddatan till Dollar och Kraays forskning presenteras i Deininger och Squire (1996). Datasetet går att ladda ner från <http://www.worldbank.org/research/growth/dddeisqu.htm>.

Nästa steg blir att undersöka huruvida ekonomiska kriser drabbar de fattiga hårdare än andra grupper i samhället. Återigen delar de upp materialet. I den ena gruppen hamnar observationer med negativ tillväxt, i den andra de med positiv tillväxt. Inte heller denna uppdelning ger någon indikation på att de fattiga skulle påverkas på annat sätt än landet i stort. Naturligtvis är det värre för en fattig person att förlora några procent av sin inkomst än för en rik, men siffrorna visar att inkomsterna för de fattiga åtminstone inte faller proportionellt sett mer än de mer välbeställda gruppernas.

Det finns även misstankar om att perioder av särskilt snabb tillväxt framförallt skulle gynna vissa grupper i samhället, medan de fattigare lämnas på efterkälken. Vore detta sant, resonerar Dollar och Kraay, borde förhållandet se annorlunda ut i perioder då tillväxten är högre än mediantillväxten. Inte heller denna hypotes finner något stöd i deras datamaterial. Till slut ställer författarna sig frågan om sambandet ser olika ut under olika tidsperioder. En förklaring till detta skulle då kunna vara att den teknologiska förändringen varit av skiftande karaktär under efterkrigstiden. Men, då observationer från 60- och 70-talen får utgöra en grupp, och observationer från 80- och 90-talen en annan, visar sig denna hypotes vara utan empirisk förankring.

Uppdelningen skulle kunna fortsätta hur länge som helst: vad hände till exempel i fattiga länder med ovanligt hög tillväxt under 60- och 70-talen? Eftersom datamaterialet inte är tillräckligt stort för att kunna svara på denna typ av frågor, nöjer sig Dollar och Kraay med de uppdelningar som presenterats. I stället undersöker de hur olika politiska åtgärder och institutionella ramar påverkar tillväxten för de fattiga.

Motiverat av den pågående debatten om hur globaliseringen påverkar inkomstfördelningen, försöker författarna se hur de fattiga påverkas av internationell handel. Trots att de använder flera olika mått för att mäta hur pass öppna för handel länderna är, lyckas de inte hitta några effekter av handel på inkomstfördelningen. Det vill säga; om handel leder till ökad tillväxt så ökar de fattigas inkomster i samma grad som landets. Inte heller finns det några negativa fördelningseffekter av att ett land är öppet för internationella kapitalrörelser. Här ska dock noteras att det inte heller finns några resultat i studien som klart visar att handel medför en ökning av det materiella välståndet. Men, mer om detta senare.

Flera tidigare studier har visat att offentlig konsumtion och inflation påverkar tillväxten negativt, medan ett starkt skydd för äganderätten tenderar att ha en positiv

effekt på tillväxten.⁷ Även om inga av dessa resultat är helt okontroversiella, så går Dollar och Kraay vidare i analysen för att se om det finns några fördelningseffekter av dessa variabler. Det visar sig att inflation har en mätbart negativ effekt för de fattiga, medan de andra variablerna inte har någon effekt – utöver den allmänna tillväxt-effekten. Hög inflation är med andra ord dubbelt dålig för de fattiga: dels sjunker tillväxten, dels omfördelas resurser från fattiga till rika. Detta resultat är i linje med andra studier som visar att fattiga både oroar sig mer för, och drabbas hårdare av, inflation än rika.⁸

Innan kritiken som riktats mot studien presenteras, finns det ytterligare ett par intressanta resultat att nämna. Offentlig konsumtion är ett brett mått som även innefattar sådant som inte nödvändigtvis kommer de fattiga till godo. Vid en mer detaljerad uppdelning visar det sig att sociala utgifter har en svagt *negativ* effekt på inkomsterna för de fattiga, och att andelen barn som har tillgång till skolgång inte har någon effekt alls. Inte heller verkar den demokratiska situationen i ett land påverka vare sig fördelningen av tillväxtens frukter, eller skapandet av dessa.

Att just de sistnämnda variablerna *inte* har en positiv effekt på de fattigas inkomster är bland det mest överraskande med Dollar och Kraays studie. De konstaterar avslutningsvis att de inte lyckats särskilt bra med att förklara avvikelserna kring det generella sambandet mellan tillväxt och de fattigas situation. Troligtvis behövs det mer djupgående analyser av enskilda länder, för att kunna svara på vad som gör tillväxten särskilt fördelaktig för de fattigaste grupperna.

Kritiken - allmänt

Flera skribenter, inte minst Dollar och Kraay själva, har tolkat resultaten som ett generellt stöd för den politik som Världsbanken och IMF försöker genomdriva runt om i världen. Ett fokus på tillväxt, inflationsbekämpning, minskad offentlig sektor, ett välfungerande rättssystem med skydd för äganderätten, öppenhet för handel och en avveckling av valutarestriktioner. Ingen av dessa åtgärder verkar påverka de fattiga negativt och de sägs vara bra för tillväxten. Alltså är de ett recept för fattigdomsbekämpning. Men är åtgärderna verkligen bra för tillväxten?

---

⁷ Se t ex Barro och Sala-i-Martin (1995) kapitel 12 och Fisher (1993). Offentlig konsumtion mäts som andel av BNP. Måttet på skydd av äganderätten kommer från Kaufmann m fl (1999).

⁸ Easterly och Fisher (2000).

I en artikel från Centre for Economic and Policy Research (CEPR) pekar författarna på ett flertal intressanta förhållanden.⁹ Bland annat har världshandeln vuxit snabbt de senaste 30 åren, medan tillväxten varit betydligt lägre än under decennierna närmast efter andra världskriget – inte minst i många utvecklingsländer. Detta väcker onekligen frågor om handel verkligen leder till ökad tillväxt. Inte heller sägs det finnas några egentliga framgångssagor i länderna som baserat sin politik på Världsbankens och IMF:s strategier. Tvärtom beskrivs exempelvis hanterandet av den finansiella krisen i Asien som katastrofal ur tillväxtpunkt, och växelkurspolitiken i Ryssland och Brasilien sägs ha orsakat stor ekonomisk skada.

Denna kritik är naturligtvis mycket intressant. Att IMF:s och Världsbankens politik syftar till att uppnå stabilitet och tillväxt, är ingen som helst garanti för att den verkligen uppnår detta syfte. Tyvärr finns det inte utrymme här till att analysera detaljerna i de stabiliserings- och strukturomvandlingsprogram Världsbanken och IMF rekommenderar. I stället kan det konstateras att inte heller Dollar och Kraay gör några egentliga försök att utreda effekterna av dessa. De, liksom vissa av deras kritiker, gör ett misstag då de blandar samman programmets målsättning med deras verkliga effekter.

Vad genererar tillväxt?

Så vad ger då ekonomisk tillväxt? Att utreda detta är ett enormt företag, som sysselsatt ekonomer så länge ämnet funnits.¹⁰ Trots att mycket är oklart är en sak klar: att två variabler samvarierar säger ingenting om orsaksförhållandet dem emellan. Att både vattnet i en kastrull och kastrullen själv blir varma samtidigt, betyder inte att kastrullen värmer vattnet eller vice versa. I empirisk samhällsforskning är det tyvärr alltför lätt att glömma bort spisen som kastrullen står på.

Även frågan vad som genererar tillväxt ligger delvis utanför vad Dollar och Kraay försöker svara på i sin studie. Deras empiriska undersökning är uppbyggd för att testa vilka effekter olika åtgärder har för de fattiga, *utöver den effekt de har på tillväxten*. Belägg för att åtgärderna har effekt på tillväxt hämtar de från andra källor. Några kommentarer kring de variabler Dollar och Kraay väljer att titta på kan emellertid vara på sin plats.

---

⁹ Weisbrot, Naiman och Kim (2000).

¹⁰ För den som verkligen vill sätta sig in i dessa frågor rekommenderas böckerna av Barro och Sala-i-Martin (1995) samt av Aghion och Howitt (1998).

Att internationell handel skulle generera tillväxt är ett av de påståenden i Dollar och Kraays studie som genererat mest kritik. Då de flesta ekonomer är övertygade om handelns ekonomiska fördelar, är denna starka kritik en aning överraskande.¹¹ Troligtvis har kritiken sin grund i att flera tidigare resultat om frihandelns välsignelser på senare tid ifrågasatts – även av väletablerade ekonomer.¹² Denna diskussion pekar delvis på de metodologiska problem som finns då man försöker hitta generella samband i stora landjämförelser. Dessa kan vara bra för att se den allmänna bilden, men de behöver kompletteras med detaljerade studier i många olika länder. Till saken hör dock att just vad det gäller handel och tillväxt har mängder av denna typ av studier genomförts, främst på 70- och 80-talen.¹³ Kanske har resultaten fallit i glömska, men de pekade tämligen entydigt på att frihandel var bra för tillväxten i utvecklingsländerna. Samma förhållande verkar för övrigt ha gällt i 1800-talets globala ekonomi: öppna länder tenderade att växa ifrån slutna.¹⁴

Få ifrågasätter att allmän makroekonomisk stabilitet är en viktig förutsättning för tillväxt. Att titta på inflationen är ett sätt att mäta denna stabilitet, men därmed är ingenting sagt om huruvida en, tre – eller åtta – procents inflation är den ideala. Detta vet man helt enkelt inte, och troligtvis finns inget absolut och generellt samband. Det samma gäller effekten av statens storlek. Staten är en nödvändig förutsättning för ekonomisk verksamhet, men staten kan även bli så stor att den hämmar tillväxten. Frågan var ”brytpunkten” ligger är inte avgjord, och det är inte säkert att den någonsin kommer att avgöras.¹⁵ Demokrati sågs länge som en lyxvara som bara rika länder kunde kosta på sig. Idag pekar forskningen snarast mot att demokrati är bra för tillväxten, men ett generellt samband är inte klart påvisat. Att särskilja effekten av demokrati från effekterna av ett välfungerande rättssystem och respekt för de mänskliga rättigheterna, som också torde vara viktiga för tillväxten, har dessutom visat sig nära nog omöjligt.¹⁶

Kort sagt är det inte helt utrett hur tillväxten påverkas av någon av de variabler Dollar och Kraay undersöker. Därmed inte sagt att vilken effekt de har på inkomst-

---

¹¹ En ofta citerad empirisk studie om frihandelns fördelar är Sachs och Warner (1995).

¹² Se framförallt Rodriguez och Rodrik (1999).

¹³ En bra genomgång av dagens debatt, med kopplingar till den tidigare litteraturen, finns i Bhagwati och Srinivasan (1999).

¹⁴ O'Rourke och Williamson (1999). Se främst figurerna 2.2 och 4.4.

¹⁵ För ett utbyte mellan svenska ekonomer i denna fråga, se Henrekson och Fölster (1999 och 2000) samt Agell m fl (1999).

¹⁶ Litteraturen på detta område är enorm. Se Brunetti (1997) för en översikt och Barro (1996) för ett typexempel på dessa studier.

fördelningen skulle vara ointressant. Att veta både hur tillväxt och fördelning påverkas är nödvändigt för att kunna bekämpa fattigdomen.

Vad har egentligen hänt med inkomstfördelningen?

Även om delar av kritiken mot studien är missriktad, finns det naturligtvis även kritik som är riktad direkt mot resultaten. Många tycker sig se en värld av ökade inkomstklyftor, både inom och mellan länder. Är detta verkligen förenligt med vad Dollar och Kraay presenterar? Kanske, är det rätta svaret. Dollar och Kraay tittar nämligen på hur tillväxt och fördelning samvarierar *inom* länder, men inte på vad som händer med inkomstklyftorna *mellan* länderna. Om redan rika länder växer snabbare än fattiga, kommer inkomstklyftorna i världen att öka, även om ingenting händer med inkomstfördelningen inom de enskilda staterna. Därför behöver inte den observerade ökningen av klyftorna mellan världens fattiga och rika människor motsäga Dollar och Kraays resultat.¹⁷

Allvarligare blir dock invändningen om klyftorna ökar både inom och mellan länder. Att så sker har bland annat hävdats av Giovanni Cornia på FN:s forskningsuniversitet UNU/WIDER.¹⁸ Han tycker sig se trender i inkomstfördelningen som inte kan förklaras på annat sätt än att världsekonomin tagit en ny riktning på senare tid. Denna tillskrivs den teknologiska utvecklingen och trenden mot ökad liberalisering. Alltså helt motsatt vad Dollar och Kraay finner. Varför denna skillnad? Först och främst använder sig studierna av delvis olika datamaterial. Som redan sagts är det mycket svårt att mäta inkomstfördelning och olika metoder kan därför ge olika resultat. Detta är dock knappast orsaken här. Troligare är att skillnaden ligger i vilka länder som undersöks. I Världsbankstudien utesluter författarna länder vars data de anser vara av för låg kvalitet. Att bredda urvalet av länder medför då att mätfeLEN blir större. Dock är det troligt att de fattigaste länderna också producerar sämst statistik. Alltså kan olikheterna bero på att mönstret ser annorlunda ut i de riktigt fattiga länderna. Eller så kan de bero på mätfel.

En ännu viktigare skillnad är att studien från UNU/WIDER inte gör några försök undersöka hypoteserna som ställs upp på ett vetenskapligt sätt, vilket också författaren medger. Inte heller undersöks kopplingen till den allmänna tillväxten. En

---

¹⁷ Ökningen av de globala inkomstskillnaderna har dokumenterats av bland andra Milanovic (1999).

stor del av Dollar och Kraays artikel går ut på att beskriva hur de tacklar de statistiska problem som finns med denna typ av studier. Inte heller undersöker studierna samma variabler: Dollar och Kraay tittar direkt på de fattigaste 20 procenten av befolkningen, medan Cornia använder sig av ett mått på den allmänna inkomstfördelningen, den så kallade Gini-koefficienten. Beroende på var i inkomstkikten som förändringarna sker, är det möjligt, men inte särskilt troligt, att situationen för de fattigaste förbättras samtidigt som inkomstfördelningen blir mindre jämn. Givet alla dessa skillnader är det inte underligt att resultaten skiljer sig åt. Men det hade onekligen varit intressant att låta Dollar och Kraay göra om sin analys på Cornias datamaterial.¹⁹

Vad säger andra om sambandet mellan tillväxt och fattigdom?

I detta läge är det relevant att ställa sig frågan huruvida Dollar och Kraays slutsatser är unika eller ej. Många metoder kan användas för empiriska undersökningar, vilket medför att trovärdigheten ökar om olika studier når samma resultat. Det generella ett-till-ett-sambandet mellan tillväxt och de fattigas situation verkar bekräftas i ett flertal studier.²⁰ I en ambitiöst upplagd artikel, tycker sig däremot ett par ekonomer från MIT se att samvariationen mellan tillväxt och inkomstfördelning följer mer komplexa mönster än vad man tidigare trott.²¹ Några exempel på studier som visar ett motsatt resultat, det vill säga att de fattigas inkomster inte generellt utvecklas på samma sätt som landets, är dock svåra att finna. Däremot finns det många exempel på olika tillväxtepisoder där de fattiga inte hängit med hela landets utvecklingstakt. Som redan nämnts finns det till och med exempel på att de fattiga fått det sämre samtidigt som tillväxten varit positiv.

Kritiken som tar fasta på dessa exempel missar, även de, poängen med Dollar och Kraays artikel.²² Frågan dessa kritiker ställer är om tillväxt *kan* kombineras med en försämrad situation för de fattigaste. Svaret på denna fråga är ja. Frågan som ställts är emellertid hur förhållandet mellan de fattigas inkomster och tillväxt ser ut i *allmänhet*. Naturligtvis finns det variationer kring detta genomsnittliga samband. Det

---

¹⁸ Cornia (1999). Studien använder sig av en databas som bygger den som ligger till grund för Dollar och Kraays analys. Fler länder är dock tillförda. Databasen finns att hämta på <http://www.wider.unu.edu/wiid/wiid.htm>.

¹⁹ Det bör nämnas att Dollar och Kraay inte heller hittar något samband mellan tillväxt och förändringar i Gini-koefficienten i sitt datamaterial.

²⁰ Från Världsbanksfären kan noteras Chen och Ravallion (1997) och Easterly (1999). Från annat håll kommer exempelvis studien av Anderson och White (2000).

²¹ Banerjee och Duflo (1999).

²² Oxfam (2000) och Weisbrot m fl (2000).

verkligt absurda hade varit om studien sagt att inga avvikelser alls från det generella förhållandet stod att finna. I så fall skulle ingenting förutom ökad tillväxt *kunnat* påverka situationen för de fattiga: skatter, hälsovård, brottslighet, utbildning, teknologiska genombrott, krig – inget av detta hade haft den minsta effekt på inkomstfördelningen. Vad som sägs är inte att ingenting påverkar de fattigas andel av välståndet, utan att det är svårt att se några generella mönster i vad som påverkar denna andel.

Dataproblem

Är det då så svårt att hitta några generella samband mellan förändringar i inkomstfördelning och de variabler som Dollar och Kraay undersöker? Innan denna fråga besvaras kan det vara lämpligt att titta på ett par invändningar mot datamaterialet som de använder. Att titta på inkomstutvecklingen för de fattigaste 20 procenten har sina problem eftersom mätproblemen är störst i denna grupp.²³ I varje fall i utvecklingsländer där mycket av produktionen inte säljs på marknaden; i utvecklade länder är det inte orimligt att förhållandet är det omvända. Naturligtvis är det sant att datamaterialet innehåller stora mätfel. Samma mätfel drabbar alla studier av denna typ, men det kan knappast få oss att förkasta resultaten. Det ska även sägas att urvalet av länder i undersökningen gjorts på grundval av datakvaliteten.

Ett värre problem inträffar om mätfelen skulle vara systematiska. Det kan tänkas att en inte obetydande del av de fattiga av olika anledningar försvinner ur statistiken under dåliga tider. Kanske på grund av att de lämnar landet eller helt enkelt dör. Statistiken skulle då överdriva den fattiga gruppens inkomster under dåliga tider.²⁴ Dessutom vore det kanske bättre att titta på de allra fattigaste, snarare än de fattigaste 20 procenten. Till detta kan sägas att det grundläggande sambandet verkar gälla även om man tittar på den del av befolkningen som lever på mindre än en dollar om dagen.²⁵ Men hur dessa personer påverkas av handel, offentlig konsumtion och så vidare är inte utrett.

---

²³ Douthwaite (2000). Douthwaite tar siffror från UNDP till intäkt för att Dollar och Kraay har fel. Siffrorna från UNDP är emellertid desamma som de från UNU/WIDER (se fotnot 18). Dessa siffror är i sin tur baserade på samma databas som Dollar och Kraays studie. Alltså ligger skillnaderna snarare i metodval än i datamaterialet. Man kan naturligtvis även fråga sig varför UNDP skulle ha mindre mätproblem än Världsbanken, vilket artikelförfattaren tycks förutsätta.

²⁴ Detta exempel kommer från Weisbrot m fl (2000).

²⁵ World Bank (2000) kapitel 3. En dollar om dagen är ett mått på "absolut fattigdom".

En viktig detalj är att inkomsterna är mätta *före* skatt, vilket skulle kunna förklara varför inte de offentliga utgifterna verkar påverka inkomstfördelningen.²⁶ Det finns ju ingen egentlig anledning till varför inkomsterna före skatt skulle jämnas ut av en aktiv omfördelningspolitik – i varje fall inte kortsiktigt. Den statistiska metoden som Dollar och Kraay använder är dessutom inte särskilt lämpad för att fånga upp långsiktiga förändringar. Flera andra författare har emellertid ifrågasatt de omfördelade effekterna av offentliga utgifter.²⁷ En trolig anledning är att offentliga medel främst används för att gynna politiskt viktiga grupper inom medelklassen och bland stadsbefolkningen, medan de verkligt fattiga på landsbygden lämnas utan stöd.²⁸ Dessutom är det svårt, inte minst för fattiga länder, att nå avsedda grupper med offentliga medel, även om viljan skulle finnas.²⁹

Handel och inkomstfördelning

Om det är svårt för statsmakterna att omfördela resurser, så borde väl en så mäktig kraft som globaliseringen kunna göra det? Ekonomer tillskriver ju internationell handel allehanda vinster vilka uppstår just genom att resurser omfördelas. Inte minst i USA anser många att internationell handel är orsaken bakom den dåliga löneutvecklingen för låginkomsttagarna. Även om denna hypotes inte är helt bekräftad empiriskt,³⁰ så har den teoretiskt stöd i traditionell handelsteori. Denna säger att den produktionsfaktor som ett land har lite av förlorar på handel. I USA:s fall skulle detta vara lågutbildad arbetskraft. Men, stämmer argumentet så borde ju lågutbildad arbetskraft få det bättre i länder där det finns rikligt av den. Det vill säga i fattiga länder. Just detta mönster framträdde i den stora globaliseringsvågen i slutet av 1800-talet: handel och emigration minskade inkomstskillnaderna i fattiga länder; handel och immigration ökade klyftorna i rika.³¹

För att denna teori ska stämma krävs dock att marknaderna även *inom* ett land fungerar bra. I många utvecklingsländer är dåligt fungerande marknader det stora problemet. Det är alltså möjligt att effekterna av handel kommer att se helt annorlunda ut i verkligheten.

---

²⁶ Detta poängteras av Weisbrot m fl (2000).

²⁷ För en kortfattad diskussion, se van der Hoeven (2000), för en utförligare se van de Walle och Nead (1995).

²⁸ Alesina (1998).

²⁹ Ravallion (1999) diskuterar orsaker till detta.

³⁰ Se Burtless (1995) och hela nummer 9 av *Journal of Economic Perspectives*, Summer 1995.

³¹ Williamson (1997).

Som vanligt är det svårt att dra några säkra slutsatser på grundval av de empiriska studier som finns. Ett stort generellt problem ligger i svårigheten att mäta hur pass öppet för handel ett land är. I en studie använder sig därför Sebastian Edwards från UCLA av ett flertal olika mått på öppenhet och på inkomstspridning. Han hittar inga belägg för att frihandel skulle ha ökat inkomstklyftorna i utvecklingsländerna under 70- och 80-talen.³² Resultaten motsägs delvis i en artikel som tittar på hur frihandel påverkat inkomstfördelningen under 90-talet.³³ Det visar sig att handel ger ökad inkomstspridning i utvecklingsländer, men att det inte finns någon sådan effekt bland rika länder. Denna studie finner för övrigt även att den ekonomiska tillväxten *minskar* inkomstklyftorna under denna tidsperiod, vilket betyder att de fattigas inkomster växer snabbare än den genomsnittliga tillväxten.

Bilden nyanseras något i en artikel som konstaterar att det inte finns någon naturgiven gräns på hur mycket land och kapital en enskild person kan samla på sig, men att det förhåller det sig annorlunda med utbildning. Alltså borde inkomstfördelningen vara ojämnare i länder med mycket land och kapital relativt mängden utbildad arbetskraft.³⁴ Författarna finner också detta. Dessutom verkar internationell handel minska klyftorna i länder med mycket kapital, medan klyftorna ökar om landet har gott om utbildad arbetskraft. Sammantaget innebär detta att inkomstfördelningen i industrivärlden och i Latinamerika inte påverkas av handel. I Afrika, som har relativt lite kapital, leder handel till ökade klyftor. Det samma händer i Asien, med där på grund av den relativt stora tillgången på utbildad arbetskraft..

Det är som sagts lätt att glömma bort viktiga faktorer i samhällsekonomisk analys. Inte minst har många missat att åldersfördelningen kan påverka inkomstfördelningen. Människor tenderar att tjäna som mest i medelåldern. Samtidigt kommer lönerna att hållas nere för de åldersgrupper som är relativt stora. Alltså minskar de uppmätta inkomstklyftorna när stora åldersgrupper når medelåldern. I en unik studie av sambandet mellan inkomstfördelning, åldersgruppstorlek och öppenhet för handel, visar sig denna effekt ha stor betydelse inkomstspridningen.³⁵ När författarna justerar för denna effekt visar sig handel inte längre påverka inkomstfördelningen – varken i rika eller i fattiga länder. Däremot finner de belägg för att en ökad tillväxt medför ökade inkomstskillnader i fattiga länder, medan tillväxt hänger

---

³² Edwards (1997).

³³ Savvides (1999).

³⁴ Spilimbergo, Londoño och Székely (1999).

samman med minskade skillnader när länderna utvecklas. Mot denna bakgrund verkar det alltså som om Dollar och Kraay borde undersöka hur befolkningens åldersstruktur påverkar deras resultat.

Avslutning

Debatten som utlöstes av Dollar och Kraays artikel har visat sig delvis bero på missförstånd som till viss del är orsakade av författarna själva. Förutom dessa finns även fundamentala skillnader i synen på hur världen ser ut och hur den fungerar. Som denna skrift försökt visa är det mycket svårt att dra några generella slutsatser om vad som påverkar situationen för de fattiga. Detta innebär inte nödvändigtvis att en pessimistisk syn på fattigdomssituationen är befogad. Det faktum att offentliga utgifter hittills inte utjämnat inkomstskillnaderna, innebär inte att det är omöjligt för staten att förbättra levnadsvillkoren för de fattiga – bara att det i genomsnitt inte varit så hittills. Inte heller är det rimligt att dra slutsatsen att inkomstfördelningen inte spelar någon roll. En procents tillväxt lyfter naturligtvis fler människor ur absolut fattigdom om inkomsterna är jämnt fördelade till att börja med.

Även tillväxtens fördelning spelar roll: Världsbanksekonomen Martin Ravallion visar i en skrift vad variationen kring Dollar och Kraays genomsnittliga samband egentligen betyder. Att kombinera tillväxt med minskande inkomstklyftor snarare än ökande, kan medföra att fattigdomen minskar åtta gånger så snabbt.³⁶ Om målet är att minska fattigdomen, är det dock med stor sannolikhet skadligt att offra tillväxten för att minska inkomstklyftorna, inte minst då tillväxten är lättare att påverka än fördelningen. Ökade inkomstskillnader innebär inte heller automatiskt att de fattiga får det sämre, absolut sett.

Man ska dessutom hålla i minnet att Dollar och Kraay undersöker hur förändringar i inkomstfördelning hänger samman med tillväxten, medan det kanske snarast är *nivån* på fördelningen som spelar roll för hur tillväxten förändras. Även om de empiriska bevisen pekar i olika riktningar, verkar det mesta tyda på att stora ekonomiska klyftor leder till lägre tillväxt.³⁷ Då även mycket pekar på att stora och snabba *förändringar* i inkomstfördelningen sänker tillväxten, kan det vara intressant

---

³⁵ Higgins och Williamson (1999).

³⁶ Ravallion (2000).

³⁷ Se Benabou (1996) och Perotti (1996) för genomgångar av de empiriska bevisen. I senare studier hittar Forbes (1998) ett positivt samband, och Barro (1999) ett svagt negativt samband mellan inkomstklyftor och tillväxt.

med ytterligare ett forskningsresultat. De flesta undersökningar tar fasta på kopplingarna mellan *inkomstfördelning* och ekonomisk tillväxt. I en ny studie visas emellertid att en ojämn fördelning av *tillgångar* – som land, utbildning och kapital – leder till lägre tillväxt. Stora inkomstklyftor verkar däremot inte påverka tillväxten.³⁸ En politik som syftar till minskade skillnader i tillgångar, snarare än minskade inkomstskillnader, kan alltså troligtvis ha en positiv effekt både på tillväxten och på fattigdomen.

Men hur kan en jämnare fördelning av tillgångarna uppnås utan att påverka inkomstfördelningen? En trolig lösning ligger i att underlätta för fattiga grupper att ackumulera kapital genom att ge dem tillgång till utbildning och krediter. Även landreformer kan vara på sin plats, men är ofta politiskt svåra att genomdriva. Det gäller också att undvika att de fattiga drabbas för hårt av tillfälliga ekonomiska svängningar. Om exempelvis fattiga småbönder tvingas sälja sin mark eller boskap och ta barnen ur skolan under en plötslig försämring av konjunkturen, kan ökade förmögenhetskillnader snabbt permanentas. Inte minst är det viktigt att se detta i relation till internationell handel. Forskning visar att handel ökar inkomstsvängningarna och att inkomsterna för de fattigaste 20 procenten är extra känsliga för dessa svängningar.³⁹ En frihandelspolitik bör alltså kompletteras med någon typ av skyddsnet, främst för de fattigaste grupperna. Ett fortsatt fokus på makroekonomisk stabilitet måste även det ses som viktigt, både av tillväxt- och av fördelningsskäl.

Till sist ska det framhållas att alla studier som refererats i denna skrift använder sig av historiska data. *Om* något som förändrat de grundläggande sambanden i världsekonomin har inträffat på senare tid, på grund av den teknologiska utvecklingen eller något annat, fångas detta med största sannolikhet inte upp i den data som finns. Fullständig konsensus lär med andra ord aldrig uppnås i denna debatt.

---

³⁸ Deininger och Olinto (2000).

³⁹ Se Rodrik (1998b) för den allmänna bilden. Lundberg och Squire (2000) visar på effekterna för olika inkomstgrupper.

Referenser

- Agell, J., T. Lindh och H. Ohlsson "Growth and the Public Sector: A reply." *European Journal of Political Economy*, 359-366.
- Aghion, P. och P. Bolton (1997) "A Trickle Down Theory of Growth and Development with Debt Overhang", *Review of Economic Studies*, 151-72.
- Aghion, P. och P. Howitt (1998) *Endogenous Growth Theory*, MIT Press, Cambridge MA.
- Alesina, A. (1998) "The Political Economy of Macroeconomic Stabilizations and Income Inequality: Myths and Realities", i Tanzi, V. och K.Y. Chu *Income Distribution and High Quality Growth*, MIT Press, Cambridge MA.
- Alesina, A. och D. Rodrik (1994) "Distributive Politics and Economic Growth", *Quarterly Journal of Economics*, 465-90.
- Alesina, A. och R. Perotti (1994) "The Political Economy of Growth: A Critical Survey of the Recent Literature", *World Bank Economic Review*, 351-71.
- Anderson, E. och H. White (2000) "Growth Versus Distribution: Does the Pattern of Growth Matter", mimeo Institute of Development Studies.
- Banerjee, A. och E. Duflo (1999) "Inequality and Growth: What Can the Data Say?", NBER WP #7793.
- Barro, R. (1996) "Democracy and Growth", *Journal of Economic Growth*, 1-27.
- Barro, R. (1999) "Inequality, Growth, and Investment", NBER WP #7038.
- Barro, R. och X. Sala-i-Martin (1995) *Economic Growth*, McGraw-Hill, New York.
- Benabou, R. (1996) "Inequality and Growth", *NBER Macroeconomics Annual*. MIT Press, 11-73.
- Bhagwati, J. och T.N. Srinivasan (1999) "Outward-Oriented and Development: Are Revisionists Right?", Columbia University. Finns på <http://www.columbia.edu/~jb38/>
- Brunetti, A. (1997) "Political Variables in Cross-Country Growth Analysis", *Journal of Economic Surveys*, 163-90.
- Burtless, G. (1995) "International Trade and the Rise in Earnings Inequality", *Journal of Economic Literature*, 800-16.
- Chen, S. och M. Ravallion (1997) "What Can New Survey Data Tell Us About Recent Changes in Distribution and Poverty?", *World Bank Economic Review*, 357-82.

- Cornia, G.A. (1999) "Liberalization, Globalization, and Income Distribution", UNU/WIDER WP 157. Finns på <http://www.wider.unu.edu/publications/wp157.pdf>.
- Deininger, K. och L. Squire (1996) "A New Data Set Measuring Income Inequality", *World Bank Economic Review*, 565-91.
- Deininger, K. och P. Olinto (2000) "Asset Distribution, Inequality, and Growth", World Bank RP #2375.
- Dollar, D. och A. Kraay (2000) "Growth Is Good for the Poor", mimeo World Bank. Finns på <http://www.worldbank.org/research/growth/absddolakraay.htm>.
- Douthwaite, R. (2000) "Growth Is Good for the Poor", *The Guardian*, June 14.
- Easterly, W. (1999) "Life During Growth", *Journal of Economic Growth*, 239-76.
- Easterly, W. och S. Fisher (2000) "Inflation and the Poor", World Bank RP #2335.
- Edwards, S. (1997) "Trade Policy, Growth, and Income Distribution", *American Economic Review: Papers and Proceedings*, 205-210.
- Fisher, S. (1993) "The Role of Macroeconomic Factors in Growth", *Journal of Monetary Economics*, 485-512.
- Forbes, K. (1998) "A Reassessment of the Relationship Between Inequality and Growth", mimeo MIT.
- Henrekson, M. och S. Fölster (1999) "Growth and the Public Sector: A Critique of the Critics", *European Journal of Political Economy*, 337-58.
- Henrekson, M. och S. Fölster (2000) "Growth Effects of Government Expenditure and Taxation in Rich Countries", kommande i *European Economic Review*.
- Higgins, M. och J. Williamson (1999) "Explaining Inequality the World Around: Cohort Size, Kuznets Curves, and Openness", NBER WP #7224.
- Kaufmann, D., A. Kraay och P. Zoido-Lobaton (1999) "Governance Matters", World Bank RP #2196.
- Knack, S. och P. Keefer (1995) "Institutions and Economic Performance: Cross-Country Tests Using Alternative Institutional Measures", *Economics and Politics*, 207-28.
- Kuznets, S. (1955) "Economic Growth and Income Inequality", *American Economic Review*, 1-28.
- Lundberg, M. och L. Squire (2000) "The Simultaneous Evolution of Growth and Inequality", mimeo World Bank.

- Milanovic, B. (1999) "The True World Income Distribution, 1988 and 1993: First Calculation Based on Household Surveys Alone". World Bank RP #2244.
- O'Rourke, K. och J. Williamson (1999) *Globalization and History*, MIT Press, Cambridge MA.
- Oxfam (2000) "Growth With Equity is Good for the Poor", Oxfam Policy Papers 6/00. Finns på <http://www.oxfam.org.uk/policy/papers/equity/equity00.htm>.
- Perotti, R. (1996) "Growth, Income Distribution and Democracy: What the Data Say.", *Journal of Economic Growth*, 149-87.
- Persson, T. och G. Tabellini (1994) "Is Inequality Harmful for Growth? Theory and Evidence", *American Economic Review*, 600-21.
- Ravallion, M. (1999) "Are Poorer States Worse at Targeting the Poor?", *Economics Letters*, 373-77.
- Ravallion, M. (2000) "Growth, Inequality and Poverty: Looking Beyond Averages", World Bank Research Paper. Finns på <http://www.worldbank.org/research/growth/wupdate.htm>.
- Rodriguez, F. och D. Rodrik "Trade Policy and Economic Growth: A Skeptic's Guide to Cross-National Evidence", NBER WP #7081.
- Rodrik, D. (1998a) "Where Did All the Growth Go? Social Conflict and Growth Collapses", NBER WP #6350.
- Rodrik, D. (1998b) "Why Do More Open Economies Have Bigger Governments?", *Journal of Political Economy*, 997-1032.
- Sachs, J. och A. Warner (1995) "Economic Reform and the Process of Global Integration", *Brookings Papers of Economic Activity*. 1-118.
- Savvides, A. (1999) "Trade Policy and Income Inequality: New Evidence", *Economics Letters*, 365-72.
- Spilimbergo, A., J.L. Londoño och M. Székely (1999) "Income Distribution, Factor Endowments, and Trade Openness", *Journal of Development Economics*, 77-101.
- van der Hoeven, R. (2000) "Poverty and Structural Adjustment. Some Remarks on Tradeoffs Between Equity and Growth", kommande i Booth, A. och P. Mosley (eds.) *New Poverty Strategies*, MacMillan, London.
- van de Walle, D. och K. Nead (eds.) (1995) *Public Spending and the Poor: Theory and Evidence*, Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Weisbrot, M. m fl (2000) "Growth May be Good for the Poor – But are World Bank Policies Good for Growth?", mimeo CEPR. Finns på <http://www.cepr.net>.

Weisbrot, M., R. Naiman och J. Kim (2000) "The Emperor Has No Growth", mimeo CEPR. Finns på <http://www.cepr.net>.

Williamson, J. (1997) "Globalization and Inequality, Past and Present", *World Bank Research Observer*, 117-35.

World Bank (2000) "World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty", Oxford University Press, New York.